

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/175387,Ciszej-nad-ta-trumna-100-lat-temu-zginal-Gabriel-Narutowicz.html>

25.04.2024, 20:19

„Ciszej nad tą trumną!” - 100 lat temu zginął Gabriel Narutowicz

Data publikacji 15.12.2022

Gabriel Narutowicz jako pierwszy prezydent Rzeczypospolitej Polskiej został zaprzysiężony 11 grudnia. 14 grudnia przybył uroczyste do Belwederu, gdzie odbył się akt przekazania mu władzy przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. W wyniku nagonki politycznej i ogromnej niechęci środowisk opozycyjnych Narutowicz urząd swój sprawował tylko przez pięć dni. 16 grudnia podczas wizyty w galerii „Zachęta” został śmiertelnie postrzelony. Zamachowcem okazał się malarz i krytyk sztuki, Eligiusz Niewiadomski.

Zgromadzenia Narodowe wybrało 9 grudnia 1922 r. pierwszego prezydenta Polski. Kandydatów było pięciu: **Jan Baudouin de Courtenay** – wywodzący się z francuskiego rodu arystokratycznego, wybitny polski językoznawca; **Ignacy Daszyński** – polski polityk socjalistyczny, premier rządu lubelskiego w 1918 r., publicysta, współzałożyciel Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej, która połączyła się z Polską Partią Socjalistyczną; **Gabriel Narutowicz** – polski inżynier hydrotechnik, elektryk, profesor Politechniki w Zurychu; **Stanisław Wojciechowski** – polski polityk i działacz spółdzielczy, członek PPS, od 1921 r. w Polskim Stronnictwie Ludowym „Piast”; **Maurycy Zamoyski** – arystokrata, XV ordynat na Zamościu (w 1922 r. posiadał majątek o powierzchni ponad 190 tys. hektarów), polski polityk, dyplomata, działacz społeczny, wiceprezes Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu.

Gabriel Narutowicz

Spośród nich bezwzględną większością 289 głosów niespodziewanie wybrano bezpartyjnego Gabriela Narutowicza, zaproponowanego przez PSL

„Wyzwolenie”. Popierany przez prawicę hrabia Maurycy Zamojski dostał 227 głosów. O zwycięstwie Narutowicza przesądziły głosy lewicy, mniejszości narodowych oraz PSL „Piast”. **Pierwszy prezydent Rzeczypospolitej Polskiej został zaprzysiężony 11 grudnia**. Spotkało się to z krytyką i protestami środowisk narodowych, zarzucających głowie państwa ateizm, przynależność do masonerii i popieranie polityki Józefa Piłsudskiego.

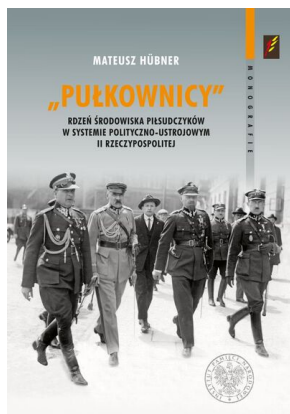
Narutowicz, mimo ustania protestów 12 grudnia 1922 r., wciąż otrzymywał listy z pogróżkami. Eskalacja agresji wymierzonej przeciwko prezydentowi sięgnęła zenitu 16 grudnia, kiedy podczas wizyty w galerii „Zachęta” Narutowicz został zastrzelony przez powiązanego z endecją malarza Eligiusza Niewiadomskiego.

Śmierć pierwszego prezydenta II Rzeczypospolitej wywołała wzburzenie, a „Kurier Polski” pisał, iż „płomień do pochodni [Niewiadomskiego] wyszedł z tej atmosfery nienawiści i gwałtu, którą wytworzyły złe duchy Polski w dniach ostatnich”. Uroczystość pogrzebowa Narutowicza odbyła się 19 grudnia 1922 r., natomiast Niewiadomskiemu wytoczono proces o zamach na godność prezydenta Polski. Podczas procesu zabójca przekonywał, że od dawna planował zamach na Józefa Piłsudskiego, a Narutowicz nic dla niego nie znaczył. Jednocześnie pozował na patriotę, który swym czynem uratował ojczyznę przed „żydowsko-socjalistycznym” spiskiem, a środowiska endeckie uznawał za zbyt mało „narodowe”.

Proces zakończył się wydaniem wyroku śmierci, który wykonano 31 stycznia 1923 r.

17 grudnia 1922 r. Stanisław Stroński, znany prawicowy dziennikarz i publicysta, opublikował w „Rzeczypospolitej” artykuł pod wymownym tytułem **„Ciszej nad tą trumną!”**. Odpierał w nim ataki sugerujące jakoby polska prawica ponosiła odpowiedzialność za śmierć Gabriela Narutowicza. Ten zwrot pozostał z nami do dnia dzisiejszego i tonuje nastroje przy gorętszych sporach politycznych.

Zachęcamy do zapoznania się z publikacją Mateusza Hübnera *„Pułkownicy”. Rdzeń środowiska piłsudczyków w systemie polityczno-ustrojowym II Rzeczypospolitej* (seria: „Monografie”), wydaną przez IPN w 2020 r. Praca łączy rys biograficzny członków grupy „pułkowników” – jednego z najciekawszych i najbardziej wpływowych środowisk politycznych II Rzeczypospolitej – z szeroko zakrojoną problematyką polityczną, obejmującą zarówno analizę mechanizmów walki o władzę, jak i kwestie ideologiczne.

Instytut Pamięci Narodowej, popularyzując najnowszą historię Polski, zorganizował w Centrum Edukacyjnym „Przystanek Historia” IPN w Kielcach 10 marca 2020 r. wykład z cyklu „Historia dla każdego” pt. „Gabriel Narutowicz – przerwana prezydentura”. Wykład poświęcono pierwszemu prezydentowi II RP, naukowcowi i politykowi, zastrzelonemu przez zamachowca tuż po objęciu funkcji prezydenta.

Zachęcamy również do przeczytania artykułów naukowych i zapoznania się z licznymi materiałami edukacyjnymi znajdującymi się w portalu przystanekhistoria:

- Marek Gałęzowski, [Życie polityczne w Polsce pierwszych lat niepodległości](#)
- Krzysztof Kawalec, [Śmierć prezydenta](#)
- Patryk Pleskot, [Niewiadomski: dlaczego zabił prezydenta?](#)
- Barbara Świtalska-Starzeńska, [Generacja „niepokornych” \(1863–1918\)](#)

PLIKI DO POBRANIA

[dr M Szpytma, zastępca prezesa IPN o Gabrielu Narutowiczu \(mp3, 3.09 MB\) 15.12.2022 09:00](#)

[dr M Szpytma, zastępca prezesa IPN o Gabrielu Narutowiczu \(wav, 55.61 MB\) 15.12.2022 09:00](#)